

Referanser: KM 09/11, KM 08/13, KM 07/15, UKM 08/11, BM 03/10, BM 32/14, BM 41/15, KR 14/14, KR 33/14, KR 55/14, KR 25/15.

Saksdokumenter:

Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner

Sammendrag

I løpet av de siste årene har både diakontjenesten og undervisningstjenesten vært utredet når det gjelder tjenesteforståelse, vigsling og liturgisk bekledning, jfr. sakene KM 09/11, 08/13 og 07/15. Både sak KM 09/11 «Diakontjenesten i kirkens tjenestemønster» og sak KM 07/15 «Undervisningstjenesten i Den norske kirke» har merknader og vedtakspunkt som forutsetter at retningslinjene for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner blir revidert.

Kirkerådet vedtok forslag til reviderte retningslinjer i sak KR 25/15 og oversendte disse til Bispemøtet for uttalelse. Bispemøtet behandlet retningslinjene i sitt oktobermøte, sak BM 41/15. I sin uttalelse slutter Bispemøtet seg til at det er behov for å ajourføre retningslinjene, og at det er avgjørende at kirkens tjenester utvikles i tråd med sin grunnleggende identitet og egenart. Bispemøtet ser det som naturlig og ønskelig at både diakontjenesten og katekettjenesten synliggjøres i menighetens gudstjenesteliv og mener fremlagte forslag gir et godt uttrykk for rett balanse mellom deltakelse i gudstjenesten og de oppgaver som står i sentrum for tjenestenes særlig oppdrag.

Når det gjelder sakramentsforvaltning, understreker Bispemøtet at sakramentsforvaltningen i Den norske kirke er lagt til prestedtjenesten. Bispemøtet anfører at setningen som omtaler kateketens og diakonens anledning til å forvalte sakramentene/ forrette nattverd i særskilte tilfeller, bør formuleres slik at det fremkommer hvem som avgjør når et særskilt tilfelle foreligger.

I det reviderte forslaget til retningslinjer som fremmes for Kirkerådet, er Bispemøtets anliggende om å tydeliggjøre at det er biskopen som avgjør når et særskilt tilfelle foreligger, ivaretatt i punkt 2.1.5 og 3.1.5. I punkt 2.1.4 har administrasjonen foretatt en redaksjonell justering og erstattet begrepet hovedliturg med liturg, i tråd med gudstjenestereformens terminologi. Retningslinjene er for øvrig uendret i forhold til Kirkerådets vedtak i sak 25/15.

Forslag til vedtak

Kirkerådet fastsetter følgende reviderte retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner, jfr. KM sak 07/15, punkt 5.

1. Felles innledende bestemmelser

1.1

Utgangspunktet for kateketens gudstjenestelige funksjoner er det undervisningsoppdrag kateketen er vigslet til ifølge gjeldende vigslingsordning og tjenesteordning.

Utgangspunktet for diakonens gudstjenestelige funksjoner er den diakonale tjeneste diakonen er vigslet til ifølge gjeldende vigslingsordning og tjenesteordning.

1.2

Kateketen og diakonen tar del i planlegging og forberedelsen av gudstjenester og kirkelige handlinger i samarbeid med øvrige ansatte og ulønnede medarbeidere som er involvert i gudstjenestearbeidet.

Kateketens og diakonens deltakelse og medvirkning ved gudstjenester og kirkelige handlinger skjer under ledelse av soknepresten eller forrettende prest, jf. tjenesteordningenes § 7.

1.3

Omfanget av kateketens og diakonens tjeneste knyttet til gudstjenester og kirkelige handlinger skal forankres i menighetens lokale grunnordning og medarbeiderens stillingsbeskrivelse, jf. tjenesteordningenes § 3, tredje ledd.

1.4

Ved utøvelsen av gudstjenestelige funksjoner bærer kateket og diakon liturgisk drakt. Liturgisk drakt for vigslet diakon og kateket er alba med skråstilt stola.

2. Kateketen

2.1 Forberedelse til og medvirkning ved hovedgudstjenesten og andre gudstjenester

2.1.1 Forkynnelse

Kateketen kan medvirke som predikant ved gudstjenester der undervisningsoppdraget på en særlig måte står i fokus.

2.1.2 Menighetens forbønn

Kateketen bør regelmessig ta del i forberedelsen av lokalt utformede bønner under menighetens forbønn med særlig ansvar for å bringe fram bønneemner med tilknytning til menighetens undervisningsoppdrag.

Kateketen kan lede forbønnen eller legge til rette for andre medliturger som forbønnsledere.

2.1.3 Planlegge og forrette

Kateketen bør gis ansvar for å planlegge og være liturg eller medliturg ved gudstjenester med særlig tilknytning til menighetens undervisning for alle aldersgrupper:

- Gudstjenester i tilknytning til menighetens trosopplæring.
- Gudstjenester knyttet til ulike arrangement for barn og ungdom.
- Gudstjenester med særlig tilknytning til voksenundervisning.
- Skole- og barnehagegudstjenester.

2.1.4 Konfirmasjonstidens gudstjenester

Kateketen skal delta i planlegging og gjennomføring av konfirmasjonstidens gudstjenester for de konfirmanter som kateketen har et særlig ansvar for.

- Dette gjelder gudstjeneste med presentasjon av konfirmanter, konfirmasjonsgudstjeneste med forbønn for den enkelte og øvrige gudstjenester som inngår i konfirmasjonstiden.
- Kateket og prest samarbeider og fordeler ansvar, liturgiske og forkynnende oppgaver mellom seg.
- I særlige tilfeller forretter kateketen konfirmasjonsgudstjenesten som liturg.

2.1.5 Sakramentene

I kraft av sin vigsling er kateketen autorisert som nattverdmedhjelper og kan delta ved utdelingen av nattverden.

Biskopen kan i særskilte tilfeller gi kateketen fullmakt til å forvalte sakramentene innen rammen av menighetens undervisningstjeneste.

3. Diakonen

3.1 Forberedelse til og medvirkning ved hovedgudstjenesten og andre gudstjenester

3.1.1 Generelt

Diakonen har et særlig ansvar for å se til at det er lagt til rette for fellesskap og deltakelse for alle i gudstjenesten.

3.1.2 Forkynnelse

Diakonen har et særlig ansvar for at det diakonale aspekt kommer fram i forkynnelsen.

Diakonen kan medvirke som predikant ved gudstjenester der det diakonale oppdraget på en særlig måte står i fokus.

3.1.3 Menighetens forbønn

Diakonen bør regelmessig ta del i forberedelsen av lokalt utformede bønner under menighetens forbønn med særlig ansvar for å bringe fram diakonale bønneemner. Diakonen kan lede forbønnen eller legge til rette for medliturger som forbønnsledere.

3.1.4 Delta i planlegging og gjennomføring

Diakonen bør delta i planlegging og gjennomføring av gudstjenester med særlig tilknytning til menighetens diakonale oppdrag.

Diakonen bør delta i planlegging og gjennomføring av særskilte forbønns-gudstjenester i menigheten.

3.1.5 Sakramentene

I kraft av sin vigsling er diakonen autorisert som nattverdmedhjelper og kan delta ved utdelingen av nattverden.

Biskopen kan i særskilte tilfeller gi diakonen fullmakt til å forvalte sakramentene innen rammen av menighetens diakonale oppdrag.

3.2 Kirkelige handlinger

3.2.1 Soknebud

Diakonen kan gå i soknebud. Diakonen benytter forordnet nattverdliturgi for slik anledning.

3.2.2 Båreandakt og urnenedsettelse

Diakonen kan gjøre tjeneste ved båreandakt og urnenedsettelse.

3.2.3 Gravferd

Diakonen kan forrette gravferd etter avtale mellom diakonen, soknepresten og biskopen.

4. Mindre endringer

Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å foreta mindre endringer i disse bestemmelsene.

Saksorientering

1. Bakgrunn

Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner ble fastsatt av Kirkemøtet 1996, sak KM 12/96. I saksdokumentet beskrives formålet med retningslinjene slik: «Formålet med de foreliggende retningslinjene er å skape en mer lik praksis for tjenesten innen yrkesgruppene. Dette vil så kunne skape en trygghet i tjenesten både for stillingsinnehaver, arbeidsgiver og for dem vedkommende samarbeider med i menigheten.»

I løpet av de siste årene har både diakontjenesten og undervisningstjenesten vært utredet når det gjelder tjenesteforståelse, vigsling og liturgisk bekledning, jfr. sakene KM 09/11, 08/13 og 07/15.

Gudstjenestereformen ble vedtatt av Kirkemøtet og i 2011. Gjeldende retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner er fra før innføringen av gudstjenestereformen, og korresponderer ikke lenger med den terminologien som nå brukes om samarbeid, ansvarsforhold og medarbeidere i gudstjenesten.

Med bakgrunn i utredningene, høring og konsultasjoner i forarbeidene til sakene KM 09/11 og KM 07/15, Bispemøtets uttalelser og Kirkemøtets merknader og vedtak, legges forslag om oppdaterte retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner fram for Kirkerådet.

2. Vedtak fra Kirkerådet juni 2015

Kirkerådet behandlet «Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner» i sak KR 25/15 og gjorde følgende vedtak:

Kirkerådet oversender forslag til reviderte retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner, med de endringer som ble foretatt i møtet, til Bispemøtet for uttalelse med sikte på ny behandling i Kirkerådet i desember 2015.

1. Felles innledende bestemmelser

1.1

Utgangspunktet for kateketens gudstjenestelige funksjoner er det undervisningsoppdrag kateketen er vigslert til ifølge gjeldende vigslingsordning og tjenesteordning.

Utgangspunktet for diakonens gudstjenestelige funksjoner er den diakonale tjeneste diakonen er vigslert til ifølge gjeldende vigslingsordning og tjenesteordning.

1.2

Kateketen og diakonen tar del i planlegging og forberedelsen av gudstjenester og kirkelige handlinger i samarbeid med øvrige ansatte og ulønnede medarbeidere som er involvert i gudstjenestearbeidet.

Kateketens og diakonens deltakelse og medvirkning ved gudstjenester og kirkelige handlinger skjer under ledelse av soknepresten eller forrettende prest, jf. tjenesteordningens § 7.

1.3

Omfanget av kateketens og diakonens tjeneste knyttet til gudstjenester og kirkelige handlinger skal forankres i menighetens lokale grunnordning og medarbeiderens stillingsbeskrivelse, jf. tjenesteordningenes § 3, tredje ledd.

1.4

Ved utøvelsen av gudstjenestelige funksjoner bærer kateket og diakon liturgisk drakt. Liturgisk drakt for vigslet diakon og kateket er alba med skråstilt stola.

2. Kateketen

2.1 Forberedelse til og medvirkning ved hovedgudstjenesten og andre gudstjenester

2.1.1 Forkynnelse

Kateketen kan medvirke som predikant ved gudstjenester der undervisningsoppdraget på en særlig måte står i fokus.

2.1.2 Menighetens forbønn

Kateketen bør regelmessig ta del i forberedelsen av lokalt utformede bønner under menighetens forbønn med særlig ansvar for å bringe fram bønneemner med tilknytning til menighetens undervisningsoppdrag.

Kateketen kan lede forbønnen eller legge til rette for andre medliturger som forbønnsledere.

2.1.3 Planlegge og forrette

Kateketen bør gis ansvar for å planlegge og være liturg eller medliturg ved gudstjenester med særlig tilknytning til menighetens undervisning for alle aldersgrupper:

- Gudstjenester i tilknytning til menighetens trosopplæring.
- Gudstjenester knyttet til ulike arrangement for barn og ungdom.
- Gudstjenester med særlig tilknytning til voksenundervisning.
- Skole- og barnehagegudstjenester.

2.1.4 Konfirmasjonstidens gudstjenester

Kateketen skal delta i planlegging og gjennomføring av konfirmasjonstidens gudstjenester for de konfirmantene som kateketen har et særlig ansvar for.

- Dette gjelder gudstjeneste med presentasjon av konfirmanter, konfirmasjonsgudstjeneste med forbønn for den enkelte og øvrige gudstjenester som inngår i konfirmasjonstiden.
- Kateket og prest samarbeider og fordeler ansvar, liturgiske og forkynnende oppgaver mellom seg.
- I særlige tilfeller forretter kateketen konfirmasjonsgudstjenesten som hovedliturg.

2.1.5 Sakramentene

I kraft av sin vigsling er kateketen autorisert som nattverdmedhjelper og kan delta ved utdelingen av nattverden.

I særskilte tilfeller kan kateketen forvalte sakramentene innen rammen av menighetens undervisningstjeneste.

3. Diakonen

3.1 Forberedelse til og medvirkning ved hovedgudstjenesten og andre gudstjenester

3.1.1 Generelt

Diakonen har et særlig ansvar for å se til at det er lagt til rette for fellesskap og deltakelse for alle i gudstjenesten.

3.1.2 Forkynnelse

Diakonen har et særlig ansvar for at det diakonale aspekt kommer fram i forkynnelsen.

Diakonen kan medvirke som predikant ved gudstjenester der det diakonale oppdraget på en særlig måte står i fokus.

3.1.3 Menighetens forbønn

Diakonen bør regelmessig ta del i forberedelsen av lokalt utformede bønner under menighetens forbønn med særlig ansvar for å bringe fram diakonale bønneemner. Diakonen kan lede forbønnen eller legge til rette for medliturger som forbønnsledere.

3.1.4 Delta i planlegging og gjennomføring

Diakonen bør delta i planlegging og gjennomføring av gudstjenester med særlig tilknytning til menighetens diakonale oppdrag.

Diakonen bør delta i planlegging og gjennomføring av særskilte forbønns-gudstjenester i menigheten.

3.1.5 Nattverd

I kraft av sin vigsling er diakonen autorisert som nattverdmedhjelper og kan delta ved utdelingen av nattverden.

I særskilte tilfeller kan diakonen forvalte nattverd innen rammen av menighetens diakonale oppdrag.

3.2 Kirkelige handlinger

3.2.1 Soknebud

Diakonen kan gå i soknebud. Diakonen benytter forordnet nattverdliturgi for slik anledning.

3.2.2 Båreandakt og urnenedsettelse

Diakonen kan gjøre tjeneste ved båreandakt og urnenedsettelse.

3.2.3 Gravferd

Diakonen kan forrette gravferd etter avtale mellom diakonen, soknepresten og biskopen.

4. Mindre endringer

Kirkemøtet gir Kirkerådet myndighet til å foreta mindre endringer i disse bestemmelsene.

3. Vedtak fra Bispemøtet oktober 2015

Bispemøtet behandlet Kirkerådets forslag til retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner i sitt møte 26. - 30.oktober 2015 og har oversendt følgende vedtak til Kirkerådet. Protokollen fra møtet er pr. 16.11 ikke endelig godkjent.

BM 41/15 Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner
Bispemøtet har fått oversendt fra Kirkerådet en sak om revisjon av retningslinjene for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner. Saken er en oppfølging av sak KM 07/15 «Undervisningstjenesten i Den norske kirke», som ber om at retningslinjene for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner blir revidert. De senere årene har både diakontjenesten og undervisningstjenesten blitt utredet når det gjelder tjenesteforståelse, vigsling og liturgisk bekledning, jfr. sakene KM 09/11,

08/13 og 07/15. Et viktig premiss for forståelsen av diakontjenestens egenart relatert til prestedtjenesten, ble gitt av Bispemøtet i BM sak 3/10.

Gjeldende retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner ble vedtatt før innføringen av gudstjenestereformen, og korresponderer ikke lenger med den terminologi som nå brukes om samarbeid, ansvarsforhold og medarbeidere i gudstjenesten.

BM-41/15 Vedtak:

Bispemøtet har drøftet det oversendte forslag til nye retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner. Det har utvilsomt vært et behov for å ajourføre retningslinjene ut fra den utvikling som har skjedd i kirken de senere år, og i den forbindelse ganske særlig den omfattende revisjon av gudstjenesteordningen.

For Bispemøtet er det avgjørende at kirkens ulike tjenester utvikles i tråd med sin grunnleggende identitet og egenart. Katekettjenesten er kirkens undervisningstjeneste, og har som særlig proprium undervisning, trosopplæring og kateketikk. Diakontjenesten er kirkens ordnede uttrykk for omsorg og nestekjærlighet. Bispemøtet ser det som naturlig og ønskelig at både diakontjenesten og katekettjenesten synliggjøres i menighetens gudstjenesteliv. Dette er én måte hvor det diakonale og det kateketiske ved kirkens liv kan synliggjøres. Det må balanseres rett mellom deltakelse i gudstjenesten og de oppgaver som står i sentrum for tjenestenes særlige oppdrag. Dette handler både om ressursbruk så vel som om å bevare tjenestenes egenart.

Bispemøtet mener det fremlagte forslag gir et godt uttrykk for en rett balanse, og gir også rom for en nødvendig fleksibilitet.

Når det gjelder sakramentsforvaltning, vil Bispemøtet understreke at sakramentsforvaltningen i Den norske kirke er lagt til prestedtjenesten. Bispemøtet kan slutte seg til retningslinjenes formulering om at kateket og diakon i kraft av sin vigsling er godkjent som nattverdmedhjelpere.

Til formuleringen "I særskilte tilfeller kan kateketen forvalte sakramentene innen rammen av menighetens undervisningstjeneste", vil Bispemøtet imidlertid anføre at setningen bør formuleres slik at det fremkommer hvem som avgjør når et særskilt tilfelle foreligger. Bispemøtet vil i denne sammenheng vise til Tjenesteordning for biskoper § 10 annet ledd. Bispemøtet ber derfor om at setningen i pkt 2.1.5 endres til: "Biskopen kan i særskilte tilfeller gi kateketen fullmakt til å forvalte sakramentene innen rammen av menighetens undervisningstjeneste." Det samme gjelder for den tilsvarende setningen om diakonen i pkt 3.1.5.

4. Fullmakt til sakramentsforvaltning

Bispemøtet understreker i sin uttalelse at sakramentsforvaltningen i Den norske kirke er lagt til prestedtjenesten. At sakramentsforvaltning er prestens hovedansvar og vanligvis ikke inngår i kateketens og diakonens tjeneste ligger også som premiss i saksgrunnlaget til KR sak 25/15. Her legges det vekt på at å delta på gudstjeneste med nattverd er en naturlig del av trosopplæringen, og at det er ønskelig og naturlig at presten er involvert i trosopplæringsarbeidet og de gudstjenester som inngår i det.

Formuleringene i punkt 2.1.5 og 3.1.5 i forslaget til retningslinjer omhandler først at kateket og diakon i kraft av sin vigsling er godkjent som nattverdmedhjelpere. Dette er en videreføring av punkt 3.1.5 i gjeldende retningslinjer for diakon. Bispemøtet slutter seg til at denne formuleringen også skal omfatte vigslet kateket.

Setningene som omtaler at kateketen og diakonen i særskilte tilfeller kan forvalte sakramentene/ nattverd har vært gjenstand for høring og drøftet i Kirkerådet i sakene 33/14 og 54/14. Bispemøtet har tidligere uttalt seg om temaet i 32/14.

Biskopene henviser både i sak BM 32/14 og BM 41/15 til § 10 i Tjenesteordning for biskop som hjemmel for å gi fullmakt til at kateket og diakon i særskilte tilfeller kan forvalte sakramentene. Tjenesteordning for biskop § 10 har følgende formulering om dette: «*Biskopen kan gi egnede lekfolk som på ansvar og under tilsyn av prest utfører assisterende tjeneste under tjenestefrihet eller ledighet i en prestestilling, fullmakt til å forrette forordnede gudstjenester, dåp, nattverd og gravferd [...].*»

Kirkerådet har ønsket en mer positiv begrunnelse for disse unntakene og pekt på at det er forskjell på «egne lekfolk» og en vigslet kirkelig ansatt. Med bl.a. denne begrunnelsen vedtok Kirkerådet i sak 25/15 følgende formuleringer i punkt 2.1.5 og 3.1.5:

2.1.5, andre ledd: *I særskilte tilfeller kan kateketen forvalte sakramentene innen rammen av menighetens undervisningstjeneste.*

3.1.5, andre ledd: *I særskilte tilfeller kan diakonen forvalte nattverd innen rammen av menighetens diakonale oppdrag.*

Bispemøtet ber om at punkt 2.1.5 endres til «*Biskopen kan i særskilte tilfeller gi kateketen fullmakt til å forvalte sakramentene innen rammen av menighetens undervisningstjeneste.*», og tilsvarende når det gjelder å forvalte sakramentene i setningen om diakonen i pkt. 3.1.5. Dette var opprinnelig ikke foreslått av Kirkerådet, se over, men er nå innarbeidet i forslag til vedtak. Endringene begrunnes i et ønske om at det må fremkomme hvem som avgjør når et særskilt tilfelle foreligger. Dette er ivarettatt i forslaget som nå legges frem for Kirkerådet.

5. Behov for oppdaterte retningslinjer

Det har lenge vært behov for å oppdatere retningslinjene for kateketens og diakonens gudstjenestelige funksjoner. Retningslinjene har til hensikt å bidra til at kirkens undervisningstjeneste og den diakonale tjenestene integreres i menighetens gudstjenesteliv. Gode retningslinjer kan både stimulere at dette blir ivarettatt og samtidig sette grenser for å benytte for stor del av kateketens og diakonens tid til gudstjenestearbeid. Kirkerådet vil legge vekt på at anledningen til sakramentsforvaltning slik de beskrives i retningslinjene er unntaksbestemmelser. Det vanlige vil være at kateket og diakon utøver sine gudstjenestelige funksjoner under ledelse av forrettende prest, og i samarbeid med øvrige gudstjenestemedarbeidere.

6. Økonomiske/administrative konsekvenser

Forslaget medfører ingen vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser. Dokumentet må oppdateres i Lovsamling for Den norske kirke og Lovdata.